

Univerzitet u Beogradu
STOMATOLOŠKI FAKULTET
Dr Subotića 8, tel: 2685-288, e-mail: stomfak@rcub.bg.ac.yu

ETIČKI KODEKS NAUČNOISTRAŽIVAČKOG RADA

DOBRA NAUČNA PRAKSA

(*Good Scientific Practice*)

januar 2008. godine

SMERNICE ZA OBEZBEĐENJE DOBRE NAUČNE PRAKSE

Član 1

Od rezultata rada naučnika zavisi, neposredno ili posredno, napredovanje nauke i društva u celini. Rezultati naučnoistraživačkog rada u direktnoj vezi su sa sprovođenjem principa dobre naučne prakse (*Good Scientific Practice*), koja podrazumeva da:

- istraživanja treba sprovoditi u skladu sa najnovijim naučnim dostignućima, što podrazumeva poznavanje aktuelne literature i primenu adekvatne metodologije naučnoistraživačkog rada;
- bitne karakteristike naučnog rada - kritičnost i egzaktnost - treba primenjivati u svim fazama procesa naučnoistraživačkog rada, od postavljanja hipoteze do publikovanja rezultata istraživanja;
- korišćenu metodologiju i rezultate treba predstaviti na način koji obezbeđuje njihovu proverljivost;
- rezultate naučnih saznanja treba objaviti u naučnim publikacijama što je deo naučnog procesa za koji su odgovorni svi autori.

Član 2

U istraživačkom radu, po pravilu, učestvuje više istraživača; oni na različite načine doprinose definisanju ciljeva istraživanja, njihovoj realizaciji, obradi i tumačenju postignutih rezultata, te njihovom prezentovanju naučnoj javnosti. U skladu s tim, svi istraživači snose odgovornost za preduzeto istraživanje.

Za precizno i odgovorno definisanje istraživanja u okviru formiranih radnih grupa (timova) preporučuju se sledeća pravila:

- istraživačke grupe (timove) čini određeni broj učesnika, od kojih svaki ima jasno definisan zadatak;
- članovi istraživačkog tima obavezni su da poštuju principe dobre naučne prakse i da u vezi sa svim pitanjima realizacije ciljeva istraživanja i finalizacije naučnog rada sarađuju sa kolegama u timu i rukovodiocem grupe;
- metodi i rezultati istraživanja u okviru radnog tima poverljivi su sve dok se ne prikažu naučnoj javnosti. Izuzetno, a uz izričitu dozvolu koautora i rukovodioca istraživačkog tima, metodi i rezultati istraživanja mogu da budu objavljeni i ranije;
- rukovodioci istraživačkih grupa su, po pravilu, nastavnici Fakulteta. Rukovodilac radne grupe određuje osnovne pravce istraživanja, način njihove realizacije, odgovorne za koordinaciju rada učesnika tima, obezbeđuje uslove za realizaciju programa i edukaciju saradnika i zastupa grupu pred višim organizacionim strukturama;
- rukovodilac je dužan da upozori istraživače na moguće štetne zdravstvene efekte korišćenog metoda rada i da obezbedi odgovarajuće mere zaštite na radu;
- rukovodilac istraživačke grupe je dužan da obezbedi stvaralačku atmosferu, kolegjalnu saradnju i rešavanje eventualnih konflikata unutar istraživačke grupe i van nje. Ukoliko je potrebno, o konfliktima unutar istraživačke grupe treba da obavesti dekanu ili prodekanu za nauku Stomatološkog fakulteta u Beogradu i zatraži njihovo mišljenje i načinu rešavanja konflikta;
- rukovodilac istraživačke grupe je dužan da obezbedi završnu fazu procesa istraživanja - publikovanje rezultata istraživanja.

Član 3

Principi naučnog poštenja u istraživačkom radu treba da budu ugrađeni u sve segmente nastavnog programa Stomatološkog fakulteta u Beogradu, a smernice dobre naučne prakse treba da budu sastavni deo obrazovanja mlađih naučnika. Obaveza je rukovodioca istraživačke grupe da sa njima upozna mlađog saradnika odmah po pristupanju grupi. Nastavnici Stomatološkog fakulteta u Beogradu, ličnim primerom, treba studentima i mlađim naučnicima da budu uzor naučnog poštenja i poštovanja principa dobre naučne prakse u istraživačkom radu. Rad sa mlađim saradnicima podrazumeva i sledeće:

- naučni naraštaj ima pravo na stalnu i redovnu pomoć starijih istraživača, koja se sprovodi kroz mentorski rad i rukovođenje istraživačkim timom. Mentor ili rukovodilac istraživačkog tima obavezni su da rade odgovorno i kolegijalno. Rad mlađog istraživača u naučnim programima mora da bude jasno definisan;
- mlađi istraživači koji učestvuju u istraživačkim programima obavezni su da redovno usmeno, a po potrebi i dopisom, rukovodiocu istraživačke grupe podnose izveštaje o toku svog istraživačkog rada, kao i da učestvuju u svim oblicima aktivnosti vezanim za realizaciju programa istraživanja.

Član 4

Za ispitivanja po standardizovanim radnim postupcima, kao i za rad u laboratorijama uopšte, treba obezbediti uslove koji će omogućiti i osigurati traženi, odnosno zadati kvalitet rada.

Na nivou Stomatološkog fakulteta u Beogradu, pravila za sprovođenje kvaliteta rada treba da budu usaglašena sa međunarodnim preporukama ("Good Laboratory Practice" i "Good Clinical Practice") i standardima (ISO). Sprovođenje i kontrolu realizacije donetih pravila, kao i koordinaciju sa nacionalnim i internacionalnim monitorima, poverava se jednoj osobi (rukovodiocu Instituta) ili timu koji imenuje dekan fakulteta.

Unutar istraživačke grupe, kontrola kvaliteta rada u laboratoriji može se poveriti jednoj osobi, koja za to ima odgovarajuću kvalifikaciju.

Član 5

O svim naučnim istraživanjima radne grupe treba voditi kompletну evidenciju (zapisnici, dnevnički rada, protokoli i slično), koja ima dokumentacioni karakter. Ovi dokumenti se čuvaju najmanje 10 godina kod rukovodioca radne grupe ili kod lica koje se za to posebno imenuje.

Primarni podaci koji su osnova za objavljivanje naučnih publikacija čuvaju se najmanje 10 godina u zapisima i na odgovarajućim medijima.

Član 6

Autorstvo u naučnoj publikaciji ostvaruju isključivo oni istraživači koji su: (1) bitno doprineli koncepciji i dizajnu studije, pribavljanju podataka, analizi i interpretaciji

podataka i (2) učestvovali u sastavljanju rukopisa ili njegovoj kritičkoj reviziji, dajući time značajan intelektualni doprinos.

Pribavljanje finansijskih sredstava ili generalno nadgledanje rada istraživačke grupe, sami po sebi, ne obezbeđuju autorstvo u publikaciji. Svi drugi istraživači koji su doprineli radu, a nisu ostvarili autorstvo, treba da budu poimenično navedeni u zahvalnici publikacije, pri čemu se opisuje njihova uloga.

Redosled autora u publikaciji zasnovan je na zajedničkoj odluci svih koautora. Oni treba da budu spremni da opravdaju redosled po kojem su autori navedeni.

Označavanje publikacije kao „Originalni rad“ odnosi se isključivo na prvo objavljivanje novih zapažanja ili eksperimentalnih rezultata. Stoga, višestruko publikovanje istih rezultata nije dozvoljeno. U publikaciji, nalazi drugih autora, bilo da govore u prilog ili protiv hipoteze autora, moraju biti korektno citirani.

Ako se pojedinac saglasi da bude naveden kao koautor, preuzima odgovornost za publikaciju u celini, čak i u slučaju da je njegov prilog samo deo publikovanog rada.

Ukoliko su naučnici bez svoje saglasnosti navedeni kao (ko)autori u nekoj publikaciji, i nije im omogućeno da daju naknadnu saglasnost, mogu se žaliti dotičnom časopisu. Ako i posle saznanja da su uvršteni kao koautori bez date saglasnosti propuste da se distanciraju, smatra se da su dali naknadno odobrenje, što nosi sa sobom odgovornost koautora publikacije.

Pitanja koja se odnose na postupak zaštite intelektualne svojine regulisana su Zakonom o autorskim i srodnim pravima (Službeni list SRJ, br. 24/98 od 15.05.1998. godine).

POSTUPAK UTVRĐIVANJA POVREDE ETIČKOG KODEKSA NAUČNOISTRAŽIVAČKOG RADA - DOBRE NAUČNE PRAKSE

Član 7

Učesnici u naučnoistraživačkom radu Stomatološkog fakulteta obavezni su da se pridržavaju principa dobre naučne prakse i ostalih pravila u radu, dužni su da čuvaju ugled Fakulteta i da u svemu poštuju pravila propisana ovim aktom.

U slučaju nepoštovanja pravila propisanih ovim aktom, sprovodi se postupak utvrđivanje povrede *Etičkog kodeksa dobre naučne prakse* na način i po postupku utvrđenim ovim aktom.

Član 8

Organi koji sprovode postupak utvrđivanja povrede *Etičkog kodeksa dobre naučne prakse* jesu:

- ombudsman;
- Komisija za utvrđivanje odgovornosti;
- Dekan.

Nastavno-naučno veće Stomatološkog fakulteta u Beogradu imenuje ombudsmana za naučnoistraživački rad i njegovog zamenika. Ta lica su neutralne, kompetentne, nezavisne osobe sa najvišim naučnim odnosno nastavnim zvanjem, objektivno dokazanog ugleda i moralnih kvaliteta, koji nisu zaposleni na Stomatološkom fakultetu u Beogradu. Ombudsman je dužan da Nastavno-naučnom veću Stomatološkog fakulteta u Beogradu

podnosi godišnji izveštaj o svom radu. Ombudsman, kao i njegov zamenik, imenuju se na dve godine, a moguć je reizbor za još jedan mandat.

Komisiju za utvrđivanje odgovornosti bira Nastavno-naučno veće na period od dve godine. Komisija se sastoji od 5 članova, od kojih je najmanje jedan biran van Stomatološkog fakulteta u Beogradu. U komisiju mogu, povremeno, da budu birane još najviše dve osobe koje poseduju stručno znanje iz oblasti u kojoj treba da posreduju. Komisija, po pravilu, radi na zatvorenim senicama, a odluke donosi većinom glasova.

Član 9

Nedozvoljenim ponašanjem smatra se:

- neistinito prikazivanje podataka i izvora, bilo prećutkivanjem relevantnih izvora, dokaza i tekstova, izbegavanjem objavljivanja neželjenih rezultata, ili manipulacijom podacima, izvorima, prikazima, prilozima, slikama i sl;
- davanje pogrešnih i netačnih podataka o sebi ili drugima pri konkurisanju za radno mesto ili pri proceduri za unapređenje, pri konkurisanju za projekte i u kontaktima sa javnošću, bilo da je osoba kandidat ili član komisije koja vrši izbor;
- neovlašćeno korišćenje dela nekog autora čije je autorsko pravo zaštićeno (plagijat);
- zloupotreba ideja i hipoteza drugih autora (piratstvo), posebno od strane recenzentata značajnih naučnih saznanja;
- višestruko publikovanje istih rezultata;
- nezasluženo autorstvo;
- prijavljivanje pod svojim imenom sadržaja koji je u domenu intelektualne svojine, a rezultat je rada istraživačke grupe, drugih autora i institucija;
- neovlašćeno publikovanje ili omogućavanje neovlašćenog pristupa trećem licu u fazi kada delo, pronalazak, hipoteza, naučni sadržaj ili istraživačka polazna osnova još nisu objavljeni;
- upotreba (ko)autorstva neke druge osobe bez njene saglasnosti;
- oštećenje ili uništavanje aparata, dokumentacije, *hardware-a, software-a, hemikalija* i ostalih stvari koje su drugom istraživaču potrebne za vršenje eksperimenta;
- oštećenje ili krađa knjiga, arhiva, rukopisa, podataka.

Suodgovornost za nedozvoljeno naučno ponašanje ogleda se, između ostalog, u:

- aktivnom učeštu u nedozvoljenom ponašanju drugih;
- neprijavljinju saznanja da je drugi izvršio falsifikovanje;
- koautorstvu u falsifikovanim publikacijama;
- gruboj nemarnosti pri vršenju nadzora;
- prikrivanju činjenica od značaja za rad i status istraživačke grupe i fakulteta.

Član 10

U slučaju sumnje na naučno nedozvoljeno ponašanje i intelektualno nepoštenje, pokreće se prethodni postupak.

Prijava sumnje treba da bude u pisanoj formi i mora da bude potpisana i potkrepljena dokazima.

Prijava se podnosi ombudsmanu ili njegovom zameniku.

Član 11

Ombudsman je dužan da ispita osnovanost sumnje na nedozvoljeno ponašanje i da posavetuje dotičnu osobu o njegovim/njenim pravima. Ovaj postupak je poverljiv, ukoliko sumnja nije već izašla iz kruga neposrednih aktera ili ako sporazumno nisu uključene i druge osobe.

Ombudsman može da povredi princip poverljivosti bez saglasnosti lica koje traži savet samo ako se radi o opravданoj sumnji da će nedozvoljeno ponašanje naneti najteže moralne i/ili materijalne štete Fakultetu, saradnicima ili trećim licima.

Član 12

Lice za koje se sumnja da je prekršilo pravila dobre naučne prakse obaveštava se da je protiv njega podneta prijava. U obaveštenju se navode činjenice i dokazi koji ukazuju na osnovanu sumnju za nedozvoljeno ponašanje, sa navođenjem roka od 2 nedelje za izjašnjavanje o prijavi.

Član 13

Ombudsman može da na kraju prethodnog postupka utzvrdi da:

- postoji sumnja kršenja principa dobre naučne prakse;
- ne postoji sumnja kršenja principa dobre naučne prakse.

O odluci ombudsman obaveštava Dekana fakulteta.

Član 14

Na osnovu rezultata prethodnog postupka, Dekan odlučuje, u roku od dve nedelje, da li postoje uslovi za pokretanje postupka za utvrđivanje odgovornosti ili se postupak obustavlja.

Podnositelj prijave ima pravo da podnese prigovor na odluku o obustavljanju prethodnog postupka.

Zahtev o pokretanju postupka Dekan podnosi Komisiji za utvrđivanje odgovornosti u roku od dve nedelje od donošenja odluke.

Zahtev se dostavlja licu protiv kojeg se pokreće postupak, a o pokrenutom postupku obaveštava se i ombudsman za naučnoistraživački rad.

Član 15

Postupak za utvrđivanje odgovornosti sprovodi Komisija za utvrđivanje odgovornosti. Ona ispituje da li postoje dokazi o naučno nedozvoljenom ponašanju, odnosno intelektualnom nepoštenju. Lice protiv koga se pokreće postupak saslušava se usmeno, u prisustvu ombudsmana.

Član 16

Nakon sprovedenog postupka, Komisija može doneti odluku:

- postupk se obustavlja, ukoliko utvrdi da nema dokaza za naučno nedozvoljeno ponašanje;
- utvrđuje se odgovornost, sa predlogom preuzimanja odgovarajućih mera.

Odluka se dostavlja odgovornom licu i dekanu, radi preuzimanja odgovarajućih mera, a dopisom se, o donetoj odluci, obaveštava i podnositelj prijave.

Protiv navedene odluke odgovorno lice može podneti prigovor Nastavno-naučnom veću u roku od 15 dana od dana prijema odluke.

Dokumenta vezana za sprovođenje postupka kojim je utvrđena odgovornost čuvaju se 5 godina.

SANKCIJE ZA KRŠENJE KODEKSA DOBRE NAUČNE PRAKSE

Član 17

Ukoliko komisija utvrdi odgovornost za kršenje kodeksa dobre naučne prakse, dekan fakulteta, saglasno donetoj odluci iz člana 11, preuzima mere različite vrste ili odluke koje mogu biti:

- javna ili pismena opomena;
- odluka o prekidu angažovanja na naučnom projektu;
- odluka o naknadni štete;
- radno-pravne sankcije (otkaz ugovora o radu, suspenzija) ako povreda istovremeno predstavlja i povredu radne obaveze iz Ugovora o radu;
- prijava za utvrđivanje krivične odgovornosti ako nedozvoljeno ponašanje, odnosno povreda utvrđena u ovom postupku, predstavlja istovremeno i krivično delo;
- sugestija oštećenom licu za zaštitu njegovog prava kod nadležnog suda ukoliko povreda predstavlja istovremeno i povredu autorskog i drugog prava iz Zakona o autorskom i srodnim pravima.

Član 18

U slučaju dokazanog nedozvoljenog naučnog ponašanja zbog pogrešnih podataka ili povrede intelektualne svojine, autor je obavezan da opozove sporne publikacije, bez obzira da li su već objavljene ili se nalaze u različitim fazama objavljivanja.

U slučaju koautorstva, koautor je obavezan da se saglaša sa povlačenjem rada, iako se nedozvoljeno naučno ponašanje ne odnosi na njega.

(Ko)autori koji su odgovorni za objavljivanje neistinitih podataka dužni su da u određenom roku podnesu izveštaj predsedniku Komisije za utvrđivanje odgovornosti o preduzetim merama za povlačenje rada i o njihovom ishodu.

Radovi za koje nadležna komisija utvrdi da su falsifikati, brišu se sa liste publikacija dotičnog autora ili se označavaju na odgovarajući način.

Pokreće se postupak na Univerzitetu za oduzimanje akademskih titula magistar ili doktor nauka stečenih tezom odnosno disertacijom zasnovanom na naučno nedozvoljenim postupcima.

Pokreće se postupak za oduzimanje nastavnih ili naučnih zvanja stečenih objavljivanjem falsifikovanih radova ili na neki drugi nedozvoljen način.

Obaveštavaju se naučne ustanove, udruženja i druge relevantne institucije, a posebno one koje finansiraju naučne projekte, o nedozvoljenom ponašanju naučnika u slučaju da ih se to neposredno tiče ili u slučaju kada je dotični naučnik u njima na rukovodećem mestu ili učestvuje u radu tešta koja donose odluke.

Član 19

Ukoliko je potrebno radi zaštite trećeg lica, očuvanja poverenja u naučno poštenje, radi povraćaja naučnog renomea, radi sprečavanja negativnih posledica ili ukoliko je to u opštem javnom interesu, ishod postupka za utvrđivanje odgovornosti treba na odgovarajući način objaviti široj javnosti.

Član 20

Na kraju postupka utvrđivanja odgovornosti, treba se pobrinuti da učesnici u postupku koji nisu svojom krivicom upleteni u tokove nedozvoljenog naučnog ponašanja ne trpe dalje štetne posledice u pogledu njihovog ličnog i naučnog integriteta. U tom smislu, ove ličnosti treba da dobiju pisano izjavu predsednika Komisije za utvrđivanje odgovornosti da im se na teret ne stavlja nedozvoljeno naučno ponašanje.

Ukoliko se pokaže da je prijava podneta zlonamerno, podnositelj prijave se kažnjava javnom i pisom opomenom.

ZAVRŠNA ODREDBA

Član 21

Ovaj etički kodeks naučnoistraživačkog rada - *Dobra naučna praksa* - stupa na snagu u roku od osam dana od dana prihvatanja na sednici Nastavno-naučnog veća Stomatološkog fakulteta u Beogradu.

Kao osnova za ovaj dokument korišćen je, sa dozvolom,
Etički kodeks naučnoistraživačkog rada „Dobra naučna praksa“
Instituta za onkologiju i radiologiju Srbije i Instituta za medicinska istraživanja u
Beogradu, donet 2001. godine